

**ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจน
ของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา**

โดย
นายอุดม กุญชรวิไล

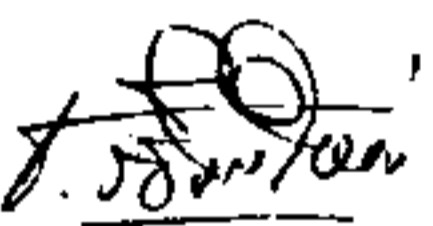
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพัฒนบริหารศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต
(การบริหารการนิเทศ)

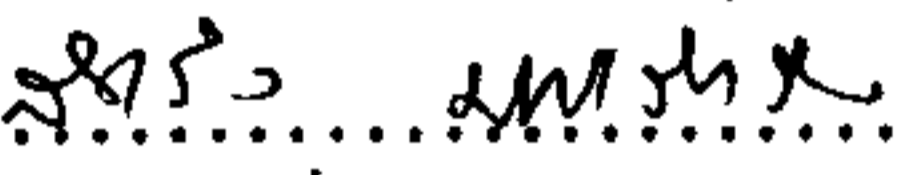
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
กุมภาพันธ์ 2536

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท :
กรณีจังหวัดสงขลา
โดย : นายอุดม ทุมไธลิต

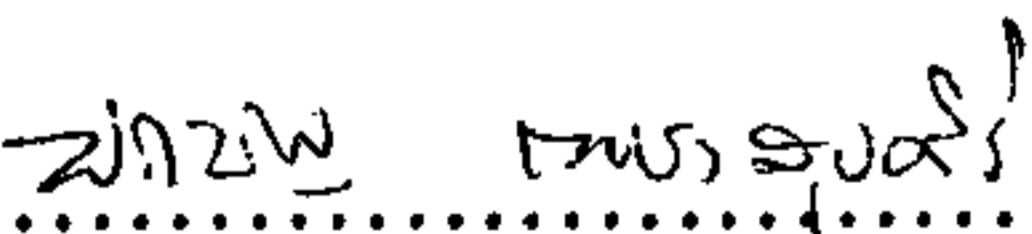
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการพัฒนา)

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชชาติชาย ณ เชียงใหม่)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. สำเริง บุญเรืองรัตน์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรเพ็ญ เพชรสุทธิ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ อ่างรังชัยวงศ์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา
ชื่อผู้วิจัย	นายอุดม ทุมไธสิต
สาขาวิชาเอก	การบริหารการพัฒนา
ปีการศึกษา	2535

บทคัดย่อ

ปัญหาความยากจนในชนบท เป็นปัญหาสำคัญที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา นโยบายแก้ปัญหาความยากจนของรัฐจึงไม่มีประสิทธิภาพ เท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะความร้ความเข้าใจในลักษณะปัญหายังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถระบุและวินิจฉัยวิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพออกมาได้

การวิจัยนี้ มุ่งแสวงหาคำตอบที่แท้จริงเพื่อให้อธิบายลักษณะและสาเหตุ ความยากจนของครอบครัวชนบท โดยหวังว่าองค์ความรู้ที่ค้นหาดังกล่าว จะช่วย อำนวยประโยชน์ในการระบุและวินิจฉัยปัญหา ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา ด้านนี้ของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านวิธีการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้ทั้งวิธีเชิงเอกสาร วิธีเชิงคุณภาพและ วิธีเชิงปริมาณอย่างเป็นขั้นตอน ขั้นตอนแรกเริ่มจากวิธีวิจัยเชิงเอกสารเพื่อ ประมวลกรอบความรู้และกรอบความคิดเกี่ยวกับความยากจนทั้งหมด พร้อมทั้งได้ กำหนดสมมติฐานในการวิจัยขึ้นเท่าที่ข้อมูลจะอำนวยให้ได้ เมื่อได้ข้อมูลเชิง เอกสารอย่างเพียงพอแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นเวลา 4 เดือนใน 2 หมู่บ้าน จำนวน 12 ครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ได้ข้อมูลในภาคสนาม มาประกอบกับข้อมูลทางเอกสาร เพื่อพัฒนาดัชนีในการวัดและหาครอบครัวที่ ลอดคล้องกับพื้นที่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อได้ข้อมูลและกรอบตัวแปรอย่าง เพียงพอแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงสมมติฐานในการวิจัยให้ดีขึ้นแล้วนำไปทำ การนิสุจน์เชิงปริมาณ โดยทำการทดสอบกับครอบครัวตัวอย่างจำนวน 437 ครอบครัว ทุกครอบครัวได้มาจากการกระจายสุ่ม ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ นี้ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ ปัจจัย และเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการศึกษา พบว่า

1) ลักษณะความยากจนในปัจจุบันของครอบครัวชนบทจังหวัดสงขลา สามารถวัดได้โดยดัชนีความขาดแคลนในปัจจุบัน (ณ วันที่สัมภาษณ์) จำนวน 67 ดัชนี ซึ่งรวมกันขึ้นเป็นตัวแปร 9 ตัว คือ (1) ภาวะความขาดแคลนอาหารและน้ำดื่ม (2) ภาวะความขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม น้ำใช้ พลังงานและของใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพประจำวัน (3) ภาวะความขาดแคลนที่อยู่อาศัยและองค์ประกอบที่จำเป็นภายในบ้าน (4) ภาวะความขาดแคลนความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ (5) ภาวะความขาดแคลนบริการด้านสุขภาพอนามัย (6) ภาวะความขาดแคลนความมั่นคงในอาชีพและความปลอดภัยในการทำงาน (7) มีลักษณะด้อยทางสังคมวัฒนธรรม (8) ภาวะความขาดแคลนปัจจัยจำเป็นในการผลิตในปีปัจจุบัน (9) มีภาวะหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการประกอบอาชีพในปีปัจจุบัน

ตัวแปรทั้ง 9 ตัว สามารถรวมกันได้เป็นปัจจัย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่หนึ่งถึงตัวแปรที่เจ็ด (มีน้ำหนักการอธิบายความยากจนร้อยละ 39.7) และความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่เจ็ดถึงตัวแปรที่เก้า (มีน้ำหนักการอธิบายความยากจนร้อยละ 14.4) ทั้งสองปัจจัยมีน้ำหนักการอธิบายรวมกัน ร้อยละ 54.2

ค่าการอธิบายร้อยละ 54.2 นี้ถือเป็นลักษณะร่วมกันของครอบครัวยากจนชนบทจังหวัดสงขลา ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 45.8 คาดว่า ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยเฉพาะของแต่ละครอบครัวหรือแต่ละพื้นที่ ซึ่งการวิจัยนี้ยังไม่สามารถเจาะเข้าถึงได้ทั้งหมด

2) พบว่า สาเหตุของความยากจน ขึ้นกับตัวแปรหลายตัว เฉพาะตัวที่พบว่าสำคัญมาก 10 ลำดับแรก มีดังนี้ (1) พื้นฐานการศึกษาของผู้มีรายได้ในครอบครัว (2) รายได้สุทธิจากการประกอบอาชีพในปีที่ผ่านมา (3) ความมั่งคั่งดั้งเดิมของครอบครัว (4) อายุเฉลี่ยของผู้มีรายได้ในครอบครัว (5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในรอบปีที่ผ่านมา (6) หนี้ตกทอดมาจากปีก่อน (7) จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว (8) จำนวนพื้นที่ทำกินของตัวเองใน 5 ปีที่ผ่านมา (9) จำนวนสมาชิกในครอบครัวในปีที่ผ่านมา (10) ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในปีที่ผ่านมา

โดยตัวแปรทั้ง 10 ตัวดังกล่าว ร่วมกันอธิบายความยากจนได้ ร้อยละ 33.9 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 66.1 นั้น ยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเกิดจากสาเหตุใดแน่ ซึ่งน่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้กันต่อไปอีก

ข้อเสนอแนะ

ลักษณะทางองค์ประกอบ (Ingredient) ของความยากจนที่ค้นพบนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โดยตรงต่อการวินิจฉัยปัญหา ตลอดจนการระบุและนับจำนวนครอบครัวยากจนในชนบท นอกจากนี้ การค้นพบปัจจัยสาเหตุของความยากจน จะเกิดประโยชน์ต่อการจัดลำดับความสำคัญของโครงการแก้ไขปัญหความยากจนของประเทศอีกด้วย

ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอว่า

1) ให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องพิจารณานำองค์ความรู้นี้ไปใช้ เพื่อวินิจฉัย ระบุและนับจำนวนครอบครัวยากจนออกมาให้ได้และขึ้นบัญชีครอบครัวยากจนเหล่านี้ไว้ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาต่อไป

2) ให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหความยากจนในชนบทอย่างจริงจัง โดยในระยะสั้นให้มุ่งแก้ไขเพื่อบรรเทาอาการความขาดแคลนสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพเฉพาะหน้าไปพลางก่อน ส่วนระยะยาวให้มุ่งแก้ไขที่สาเหตุของความยากจน อันเป็นการแก้ไขโดยมุ่งถอนรากถอนโคนของรากเหง้าแห่งความยากจนให้หมดสิ้นไป

ส่วนในด้านวิชาการ เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังเป็นเพียงขั้นเริ่มต้น จึงยังคงสามารถอธิบายลักษณะความยากจนได้เพียงร้อยละ 54.2 และอธิบายสาเหตุของความยากจนได้เพียงร้อยละ 33.9 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอว่าควรจะได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ต่อไปอีกอย่างจริงจัง โดยรัฐบาลควรจะให้การสนับสนุนทางการเงินด้วย

Abstract

Title : **Persistent Causes and Problem of Rural Family Poverty : A Case of Songkhla Province.**
Researcher : **Mr. Udon Tunkosit**
Major : **Development Administration**
Academic Year : **1992**

There are a lot of evidence which shows that poverty is a national problem which is structurally pervasive and of major dimensions. But its extent and effects tend to be greatly underestimated and its causes wrongly or weakly identified. As a task of national regeneration, some of the reasons for this needs to be traced and the limitations of our data must be recognized and solved.

The objectives of this research have been to explain, identify and measure the persistent causes and problem of rural family poverty of Songkhla Province. Ultimately, this objective may pave the way for a clearer understanding of the functions and likely success of policies to relieve or abolish poverty.

The Methodology of this research was conducted in three steps; they were (1) the documentary step (2) the qualitative step and (3) the quantitative step. These three steps can not be undertaken and described in isolation from one another. The operational definition and composite indexes of the terms were selected to represent the set of poverty variables. Two statistical analyses, Factor Analysis and Path Analysis Technique, were used to analyse the complicating ingredient and elaborate the composition of the terms.

Major Findings :

The result of this study can be summarized as follows :

1) The main characteristics of the current-poor can be identified and measured by 67 items of deprivative indicants.

2) All of the indicants can be categorized into 9 groups (or set of indexes). They are : (1) Dietary and drinking water, (2) Clothing, fuel, light, water supply, and daily necessities of living, (3) Housing and amenities, (4) Educational based for living, (5) Health service availability, (6) Conditions at work (security and severity), (7) Flawed characteristic, (8) Current-capitals, (9) Current-debts.

3) All of the 9 group of variables were influenced by the two communality factors. The first factor, called "The Basic Neccessities for Living Factor", influenced variable number one through the variable number seventh. The second factor, namely "The Basic Neccessities for Producting Factor", influenced variable number seventh through the variable number nineth.

4) The weighting score of these two factors can be computerized to build up the scale of poverty measurement.

5) Finally, the study shows that the major persistent causes of family poverty can be identified into ten retrospective variables. They are : (1) Basic education background, (2) Earned income, (3) Initial wealth, (4) Age of earning persons, (5) Necessities expenses, (6) Initial debts, (7) The amount of earning persons, (8) Land tenure, (9) Family size, (10) Luxury expenses.

Recommendation :

The national anti poverty policy is expected to be more effective if the following recommendations are pursued:-

1) The government should apply this multiple deprivative indexes method identify and headcount the poor families throughout the country. Furthermore, the anti poverty program should not be implemented without well recognized target groups.

2) To correct the problems, the anti poverty program should be adopted in two periods. The short-term period should be implemented to improve the multiple deprivative problems, and the long-term period should be formulated to solve the persistent causes of poverty.

กติกกรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตาจากผู้มีพระคุณเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยใคร่ขอแสดงกติกกรมประกาศไว้ ณ ที่นี้ คือ

ขอกราบขอบพระคุณบรรดาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้กำลังใจ ตลอดจนอบรมแนะนำสาระความรู้มากมายแก่ผู้วิจัย บรรดาอาจารย์ดังกล่าวได้แก่ (1) รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2) ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง หนูเรืองรัตน์ (3) ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง (4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ อารงธัญวงศ์

ขอกราบขอบพระคุณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยสำนักวิจัย และผู้บริหารงานวิจัยของสถาบันฯ ที่ได้กรุณาอนุญาตการวิจัยสมบูรณ์แบบให้แก่ผู้วิจัย ทำให้การวิจัยครั้งนี้ลุล่วงไปได้อย่างมีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ลจิตรา อนุรัตน์ ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ศาสตราจารย์ ดร.ไพบุลย์ ช่างเรียน รองศาสตราจารย์ ดร.จำลอง อติกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา ธน-มิตต์รัลโซ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเกิดประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอันมาก

ขอกราบขอบพระคุณคณะบดีคณะทันตแพทยศาสตร์ อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักวิชาการของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ตั้งมี รายนามในภาคผนวกที่ 28) ที่ให้ทั้งร่างกายและแรงใจเพื่อช่วยเหลือผู้วิจัยโดย มิเห็นแก่เหนื่อยยาก ทำให้การเก็บข้อมูลภาคสนามสำเร็จลุล่วงไปได้อย่าง ถูกต้องสมบูรณ์ตามที่ผู้วิจัยตั้งเป้าหมายไว้ทุกประการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณวรรณ เชิดชูชัย ที่ได้กรุณาจัดพิมพ์และช่วยเหลือผู้วิจัยในด้านธุรการลาารหนัก

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบบูชาพระคุณอาจารย์ในคณะรัฐประศาสน-ศาสตร์ ท่านคณะบดี และท่านผู้บริหารโครงการปริญญาเอกทุกท่าน ที่ได้เมตตาให้ ความช่วยเหลือและได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยอย่างมากมาย ตั้งแต่ในระดับปริญญาโทจนกระทั่งถึงปริญญาเอก ปราศจากพระคุณของท่านเหล่านี้แล้ว ผู้วิจัยจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาจนถึงระดับปริญญาเอกอย่างแน่นอน นับเป็นพระคุณอัน ลุ่งล่งที่ผู้วิจัยขอจารึกไว้ตลอดไป